

Egen pensjonskonto – svar på høringsnotat

Innledning

Det vises til sak: 17/1884 Høringsnotat – Egen pensjonskonto mv. sendt ut av Finansdepartementet den 21. november 2017 med svarfrist på høring 21. februar 2018.

Formuesforvaltning Aktiv Forvaltning AS gir svar på høringsnotatet med bakgrunn i selskapets posisjon som *uavhengig investeringsrådgiver* etter definisjonen i MiFID II-regelverket.

Dette svaret på høringsnotatet har derfor et perspektiv som tar for seg hva som er kundens behov og hvordan kundens interesse i best mulig grad kan ivaretas.

Det uttrykkes i høringsnotatet at bakgrunnen for lovarbeidet har vært å modernisere pensjonsordningene i privat sektor samt oppnå produktivetsforbedringer. Det siste med særlig fokus på mer effektiv organisering av oppspart kapital for den enkelte, slik at kostnadene kan bli lavere og dermed mer kapital igjen til pensjonsutbetaling. Løsning som er beskrevet benevnes som «Egen pensjonskonto».

Det er positivt med produktivetsforbedringer og at det gjennom dette kan oppnås mer pensjon til den enkelte. Høringsnotatet oppleves imidlertid å ha et for snevert fokus når først ambisjonen er å modernisere pensjonsordningene i privat sektor. Utover dette med produktivitet i drift av pensjonsordningene, så er det minst to perspektiver som er helt utelatt i høringsnotatet.

1. Det ene handler om hvordan finansnæringen kan legge til rette slik at den enkelte person (arbeidstaker) kan oppnå å få informasjon om pensjon, sparing og pensjonslivsfasen på en måte som gir følelse av mestring og trygghet om tema pensjon.
2. Det andre handler om å legge til rette slik at den enkelte person (arbeidstaker) kan oppnå å allokere sparekapitalen med høyest mulig produktivitet slik at best mulig risikjustert avkastning kan oppnås og dernest mest mulig pensjon.

En modernisering av pensjonsordningene i privat sektor bør altså inneholde, i prioritert rekkefølge:

1. Informasjon og oversikt for best mulig beslutningsgrunnlag
2. Rådgivning om aktivaallokering som gir mest mulig produktiv forvaltning av sparekapitalen
3. Effektiv drift av pensjons-/spareordninger som også bidrar til mer pensjon

Svaret på høringsnotatet vil derfor inneholde en begrunnelse for hvorfor de to første punktene er viktig, samt konkrete innspill til punkt tre som er omhandlet i selve høringsnotatet.

Beskrivelse av nå-situasjon – svakheter og utfordringer

Opplevelsen av møte med tema pensjon og pensjonsordninger er veldig avhengig av alderen til den enkelte person/arbeidstaker. For de yngste er det enklere å få oversikt kontra de eldre. Det har historisk vært ytelsesbaserte pensjonsordninger som har preget de arbeidsgiverbetalte ordningene. I individuell pensjonssparing har det vært en serie med ulike regelverk og tilhørende produkter både med og uten forsikringselement. Dette betyr potensielt stor kompleksitet for å oppnå oversikt over sin egen situasjon, særlig dersom den enkelte har hatt flere arbeidsforhold og dermed mange fripoliser og i tillegg benyttet seg av ulike individuelle pensjonsspareordninger.

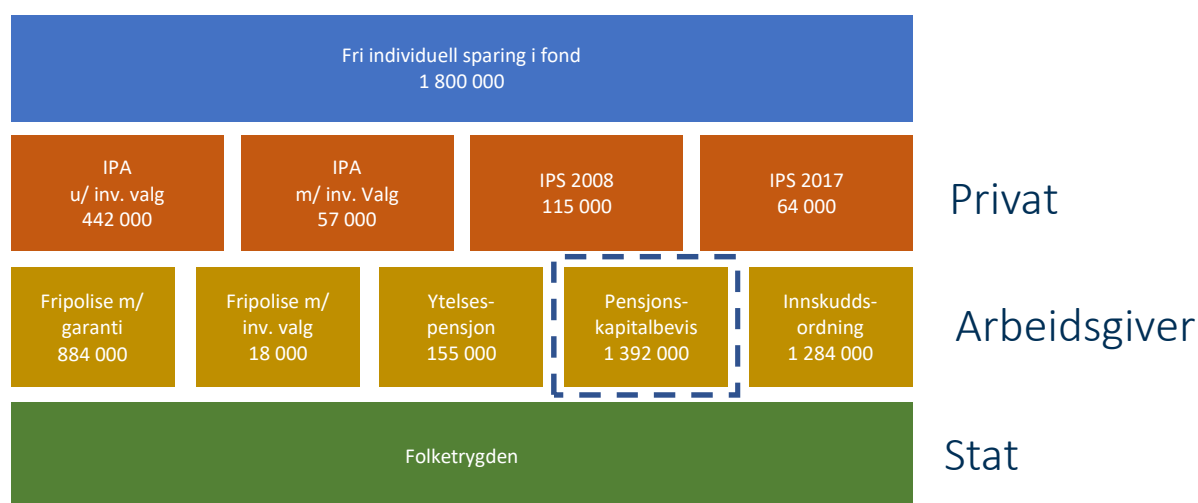
For de yngre er det potensielt enklere å orientere seg med innskuddsbaserte ordninger og individuell pensjonsspareordning som er langt enklere i sin struktur enn tidligere pensjonsprodukter.

Illustrasjonen nedenfor viser en forenklet fremstilling av elementene i pensjonssystemet i Norge. De ulike byggeklossene er et resultat av at noe er finansiert gjennom Folketrygden, noe er arbeidsgiverbetalt og noe er privat/individuell finansiert. Antall byggeklosser pr. linje er et resultat av ulike regelverk, og utviklingen i pensjonssystemet over tid.

En enkelt person kan i ytterste tilfelle ha pensjonssparing som består av 8-10 ulike byggeklosser og i tillegg flere enkeltavtaler innenfor hver av byggeklossene.

Tallene i boksene er et anslag på omfang i antall innenfor hver byggekloss.

Forslaget til løsning i høringsnotatet vil i første omgang kun løse den ene byggeklossen (stiplet linje), og etter hvert foreslås også aktive innskuddsordninger. Som oversikten viser, vil det for svært mange være en mye større helhet som tas i betraktning ved beslutninger om pensjonssparing.

Figur 1 – Kilder til pensjon og antall som sparer i ordningen (Kilde: SSB, Finans Norge)

Felles for personer/arbeidstakere i alle aldre med innskuddsbasert pensjon er at det er nødvendig å foreta aktive beslutninger med hensyn til investering av samlede pensjonsmidler. En integrasjon av alle opplysningene er en forutsetning for å foreta riktig tilpasning av investeringsstrategi for investering av pensjonsmidler. Nåværende rådgivning hos tilbydere av pensjon tar utgangspunkt i forutsetninger som alder og uttaksbehov ved oppnådd pensjon. Dette kan være tilstrekkelig når strategien tilpasses utelukkende for ett pensjonsprodukt, men gi feil risiko i den samlede pensjonsporteføljen. Når pensjonssystemet for det meste er flyttet over fra ytelsesbaserte tjenester til innskuddsbaserte, er det viktig å sikre at befolkningen kan fatte riktige beslutninger for et så viktig spareformål som pensjon. Feil tilpasning av risiko som følge av mangelfullt beslutningsunderlag kan ha betydelige konsekvenser for midler til forbruk ved oppnådd pensjonsalder.

Det er i utgangspunktet lagt et godt grunnlag for å kunne etablere en helhetlig oversikt gjennom Norsk Pensjon som portal for samling og koordinering av opplysninger om pensjonsordninger. Ideen og konseptet er godt. Dette konseptet har potensial i seg til å, langt på vei, kunne bidra med å informasjon som den enkelte person/arbeidstaker trenger for å kunne ha oversikt og et godt beslutningsgrunnlag for sin pensjonsøkonomi.

Det er imidlertid noen utfordringer knyttet til ordningen Norsk Pensjon slik den fungerer i dag:

1. Det er livselskaper og pensjonsinnretninger som i dag utveksler data med Norsk Pensjon. Det er frivillig å innrapportere. Dermed vil datagrunnlaget bli ufullstendig. Dette kunne rettes på ved at alle type pensjonstilbydere og innretninger var pålagt å utveksle data, selvsagt etter fullmakt fra kunden.
2. Data som utveksles deles kun med de innretninger som har bidratt med data til Norsk Pensjon. Det er altså, selv etter fullmakt fra kunde, umulig for andre foretak å bygge API (Application Programming Interface) som muliggjør en effektiv datautveksling med Norsk Pensjon. Dette har vært tatt opp med ledelsen og styret i Norsk Pensjon, og selskapet ser det ikke som sin oppgave å dele disse dataene med andre aktører. Det er mulig for den enkelte kunde å få tilgang til sine data med bruk av BankID.

Det er imidlertid til stor ulempe for kunden at ikke alle aktører som driver rådgivning innenfor sparing og pensjon, etter fullmakt fra kunde, kan utvikle APIer som muliggjør deling av data. Dette gjør det i praksis svært ineffektivt å kunne drive pensjonsrådgivning for andre aktører enn pensjonsinnretningene, noe som igjen er konkurransehemmende og til ulempe for utviklingen av best mulig tjenester for kundene (brev fra Norsk Pensjon vedlegg).

Finansinstitusjonene som har pensjonsinnretninger i sitt konsern har tilgang på data fra Norsk Pensjon. Det er utviklet nettbaserte verktøy som kunder kan benytte for å forstå sin pensjonsøkonomi bedre og for å etablere et grunnlag for å ta beslutninger om allokering, investeringsvalg og sparenivå.

Ved test av pensjonsrådgivningsverktøy hos ulike aktører viser det seg at det fremkommer et stort sprik i rådgivning mellom aktørene. Det legges til grunn ulike forutsetninger, det er ujevn kvalitet i grunnlagsdata, men også betydelig forskjeller i selve rådgivning. Dette leder til at den enkelte person som benytter seg av verktøyene får et ulikt bilde av sin situasjon, og rådene blir lite konsistente (se vedlegg 1 - eksempler på pensjonsrådgivning i markedet)

De problemstillinger som er tatt med i analysen av nå-situasjonen i pensjonsmarkedet i Norge har svakheter som potensielt har større negative konsekvenser for den enkelte person/arbeidstaker enn de forhold det pekes på i høringsnotatet og som «Egen pensjonskonto» vil løse.

Regelverk (MIFID II og IDD)

Ytelsen av investeringsrådgivning for verdipapirforetak reguleres av Markets in Financial Instruments Directive (MiFID). Regelverket krever at det innhentes nødvendig informasjon om kundens kunnskap og erfaring om finansielle instrumenter, finansielle situasjon og investeringsmål for å kunne yte investeringsråd. Undersøkelsene skal sette rådgiveren i stand til å anbefale den investeringstjeneste og de finansielle produkter som egner seg best for den enkelte kunde.

Også innenfor forsikring er det krav til innhenting av informasjon i forbindelse med rådgivning. Insurance Distribution Directive (IDD) artikkel 30 stiller følgende krav:

when providing advice on an insurance-based investment product, the insurance intermediary or insurance undertaking shall also obtain the necessary information regarding the customer's or potential customer's knowledge and experience in the investment field relevant to the specific type of product or service, that person's financial situation including that person's ability to bear losses, and that person's investment objectives, including that person's risk

tolerance, so as to enable the insurance intermediary or the insurance undertaking to recommend to the customer or potential customer the insurance-based investment products that are suitable for that person and that, in particular, are in accordance with that person's risk tolerance and ability to bear losses.

IDD har forventet implementering i EU fra 1. oktober 2018 og skal også implementeres i Norge. Det stilles imidlertid krav til egnethetsvurdering i dag i forbindelse med formidling av forsikringsbaserte investeringsprodukter i Finanstilsynets rundskriv 14/2016. Momenter i vurderingen vil være forsikringstakerens inntekts- og formuesposisjon generelt, herunder øvrige forsikringer og investeringer, antall år til pensjonsalder, risikovilje, kompetanse, erfaring fra markedet for finansielle instrumenter og om forsikringstakeren er i stand til å forstå risikoen i produktet.

Felles for regelverkene er at de stiller krav til avdekking av kundens finansielle situasjon for å kunne sikre personlig og tilpasset rådgivning. European Securities and Markets Authority (ESMA) presiserer i "CP Guidelines on certain aspects of the MiFID II suitability requirements" at i uttrykket "necessary information" for egnethetsvurdering legges det til grunn at det innhentes nødvendig informasjon om samlede finansielle situasjon for å gi mest mulig tilpasset rådgivning. Det vises også til at innhenting av opplysninger som anvendes i forbindelse med egnethetsvurdering skal være mer detaljert når formålet med investeringene er langsiktig, noe som er tilfellet med pensjonsmidler.

Når hovedformålet med kundens investeringer er pensjon, stiller regelverkets krav at rådgiveren skal innhente nødvendige opplysninger om samlede pensjonsplasseringer. For å danne et helhetlig bilde bør det innhentes en oversikt over alle plasseringer, uansett type pensjonsspareprodukter. Pensjonsrådgivning knyttet til kun deler av kundens pensjonssparing, som for eksempel IPS, kan være tilpasset kundens alder og risikovilje, men vil ikke tilfredsstillende krav i loven fullt ut med mindre rådgiveren har oversikten over øvrige pensjonsplasseringer. Mangelfull oversikt over samlede pensjonsplasseringer vil kunne medføre at rådgivning fører til feil tilpasning av risiko i investeringsporteføljen, noe som kan ha betydelige konsekvenser for langsiktig pensjonssparing.

Kundens beste interesse

Ansvarer hos den enkelte person/arbeidstaker for egen pensjonsøkonomi har økt betydelig i forbindelse med overgang fra ytelsesbaserte til innskuddsbaserte ordninger, samt endringer i Folketrygden gjennom de siste 15 år. Det har vært vesentlige endringer i regelverk, og som følge av dette også mange endringer i pensjonsprodukter (sparing og forsikring).

Det er å forvente at markedet i Norge de kommende 10-15 år vil endre seg slik erfaringene er fra andre land som har vært tidligere ute med denne omdreiningen i pensjonsmarkedet. Det har ledet til at de uavhengige rådgiverne og forvalterne har utviklet nye tjenester for både pensjonsrådgivning og forvaltning rettet overfor den enkelte person/arbeidstaker. Rådgivningen utført av denne type aktører er underlagt streng regulering gjennom MiFID II, og høsten 2018 kommer også forsikringsdirektivet IDD.

I et umodent individualisert pensjonsmarked, slik vi har i Norge, så er det ofte vanlig at rådgivning tilbys av de samme aktører som også produserer produktene. Dette fordi disse selskapene har de kollektive løsningene og dermed inngangen til personene/arbeidstakerne. Det finnes imidlertid flere interessekonflikter i alle sammenhenger hvor produktprodusentene også skal drive rådgivning.

En interessekonflikt er åpenbart å anbefale den enkelte person/arbeidstaker pensjonsinnretningens egne produkter uten å være uavhengig hva gjelder om det er det beste for kunden. En annen mer generisk utfordring er rådgivning om en person/arbeidstaker bør videreføre en fripolise med

rentegaranti eller flytte den til investeringsvalg. Her vil for eksempel Solvency-reglene gi et incentiv til ett valg framfor et annet.

Det er viktig for kundens interesse at det gjøres tilgjengelig informasjon om hele pensjonsøkonomien (stilles også krav til dette for å gi råd etter MiFID II-reglene). Dette gir mulighet for forbedret produktivitet i forvaltningen av sparemidlene gjennom en enda bedre allokering av kapitalen, og ikke minst at den enkelte person/arbeidstaker har mulighet for selv å velge leverandør som skal utføre rådgivning, allokering og forvaltning.

Det fremmes argumentasjon fra pensjonsinnretningene at innføring av selvvalgt leverandør ikke bidrar til det overordnede målet om mer midler til pensjon. Det er mulig at det i oppstartsfasen vil kreve en del investeringer hos pensjonsinnretningene for å kunne møte behovet for effektiv utveksling av data og oppgjør, men hensynet til momentene som i avsnittet ovenfor er drøftet, veier tungt i motsatt retning for å sikre kundens beste.

Tilbakemelding på høringsnotatet

Høringssvaret er grunnleggende positivt når det gjelder departementets forslag i høringsnotatet. I det følgende avsnittet er det tatt inn kommentarer til innholdet i høringsnotatet.

- Pensjonskapitalbevis og aktiv innskuddsordning samlet til en «Egen pensjonskonto» er positivt.
- Informasjon fra arbeidsgiver om samling av pensjonskapitalbevis til «Egen pensjonskonto» er nødvendig, og den ordningen som beskrives virker fornuftig.
- Forslag når det gjelder deling av kostnader mellom arbeidstaker og arbeidsgiver er fornuftig.
- God løsning at det er arbeidsgiver som har krav på seg til å informere om mulighet for selvvalgt leverandør.
- God løsning at arbeidstaker får tilført kostnadsbidraget fra arbeidsgivers ordning, og at dette kan gi mer/mindre bidrag i forhold til den selvvalgte løsningen.
- En utsettelse av mulighet for flytting av aktive innskuddspensjon-beholdninger vil bidra til en sovepute når det gjelder utvikling av tekniske løsninger som gjør slik flytting til selvvalgt leverandør mulig. Slik flytting bør innføres fra oppstart, men med en periode på for eksempel 12 måneder som krav til at det skal foreligge tekniske løsninger for et fungerende flyttemarked.
- Det kan være både fordeler og ulemper for den enkelte person/arbeidstaker hvorvidt det bør åpnes for utstedelse av pensjonskapitalbevis dersom ansatt mindre enn 12 måneder.

Det kommer ikke tydelig frem av høringsnotatet hvilke aktører/innretninger som skal ha anledning til å forvalte «Egen pensjonskonto». Det er viktig at det blir en reell konkurranse i markedet for denne type forvaltning. Lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold utelukker verdipapirforetak fra å tilby denne tjenesten. Det spilles i den sammenheng inn at en god løsning kan være at «Egen pensjonskonto» kan forvaltes av tilsvarende aktører som under IPS (Individuell pensjonsspareavtale).

Økt mulighet for flytting av pensjonsmidler kunne tenkes å skape uheldige rådgivningssituasjoner for den enkelte person/arbeidstaker. Det har vært eksempler på dette i andre land som har hatt slike regler over lang tid. De uheldige virkningene har vært at kunder blir belastet provisjoner knyttet til verdien på pensjonsmidlene som flyttes og/eller at rådgivningen gis på et for svakt informasjonsgrunnlag.

For å ivareta at det ikke blir uheldige virkninger av reglene for selvvalgt leverandør bør det innføres maksgebyr for hva som kan belastes knyttet til selve flyttingen av kapitalen av den aktøren som setter i gang flyttingen. For øvrig er det med MiFID II- og det kommende IDD-regelverket et godt rammeverk

for å sikre at rådgivning blir utført på en god måte for kunden. Dette må selvsagt følges opp av Finanstilsynet med jevnlig stedlig tilsyn for å se til at regelverkene overholdes av alle aktører.

Vedlegg:

1. Eksempler på pensjonsrådgivning i markedet
2. Brev fra Norsk Pensjon AS vedrørende tilgang til tjenesten «Utlevering av pensjonstallet». Unntatt offentlighet og sendt separat til postmottak@fin.dep.no.

Vedlegg 1: Eksempler på pensjonsrådgivning i markedet

Sammendrag – anonymisert reelt eksempel

- Forskjellig utfall hos de ulike leverandørene grunnet ulik tilgang til data og valgt metodikk

	Folketrygd	Innskuddspensjon	Fripolise m/ investeringsvalg	Sum pensjon
Norsk pensjon	314.000	218.000	146.000	678.000
Storebrand	288.000	255.000	100.000	643.000
DNB	315.000	218.000	146.000	679.000
Nordea	315.000	218.000	146.000	679.000
Gjensidige	305.000	104.000	0	409.000

Nordea

Her er din forventede pensjon før skatt fra 67 år:

Kr **678 800** pr. år
Kr 56 600 pr. måned

Spar **kr 4 000** i måneden, og få **kr 6 200** mer i månedlig forventet pensjon!
Les mer om beregningene her

Månedlig sparebeløp

Når vil du ha pensjon? til

Spareprofil

Gjensidige

Beregnet pensjon = 409 600 kr i året (brutto)

Hva består beregnet pensjon av?

Folketrygd	305 500 kr
Pensjon fra nåværende arbeidsgiver	104 100 kr
Egen sparing og/eller avtaler fra tidligere arbeidsgiver	0 kr
Avtalefestet pensjon (AFP)	0 kr

Eksempel på kunde med inntekt på 500.000 kr, og ca.30.000 kr netto utbetalt pr. mnd.

Ditt pensjonstall

243 000 kr/år

Dette er hva du i gjennomsnitt kan forvente å få i samlet pensjon fra Storebrand, folketrygden og andre selskap i perioden 67 til 92 år - forsøk annen alder her

Din samlede pensjon er **6 322 000 kr** ⓘ

Vi anbefaler **400 000 kr/år**
Endre ønsket pensjon ↗

Start sparing

Med IPS – Indiv.
skattefordeler.

Ditt pensjonstall med sparing

250 800 kr/år

Ved sparing kan du forvente å få **7 800 kr** ekstra i året fra du er 67 til 92 år

Ditt pensjonstall i dag

243 000 kr/år

Dersom du ønsker å få **400 000 kr** i året i pensjonsutbetaling fra du er 67 til 92, må du spare **omtrent 20 200 kr** i måneden

Forsalg til månedlig sparing utgjør 2/3 av dagens netto lønn

Vis som

Graf. Tittel

Norsk pensjon - pensjonsleverandører

Pensjonsinretning	Alderspensjon	Uførepensjon	Etterlatte & Livsforsikring
NHST Media Group pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Teknologisk Institutt Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Aker Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Nei ✗
DNV GL Pensjonskasse	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
Alfred Berg Kapitalforvaltning Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Gjensidige Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Hafslund og Infratek Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
MP Pensjon	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Skanska Norge Konsernpensjonskasse	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
KLP Bedriftspensjon AS	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
Frende Livsforsikring AS	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
Pensjon Pluss AS	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
DNB Livsforsikring AS	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
Storebrand Livsforsikring AS	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
Lørenskog Kommunale pensjonskasse	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
CHC Norge Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Høyres Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Nortura Konsernpensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Glommens og Laagens Brukseierforenings Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Næringslivet Hovedorganisasjons Konsernpensjonskasse I	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
LKAB Norge AS Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Adresseavisens Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Sparebanken Hedmark pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
HC Norge Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Nordea Norge Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Gjensidige Pensjonsforsikring AS	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Alibel AS Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Sparebank 1 Nord-Norge Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Høegh Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Sparebanken Møres pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Mondelez Norge Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
BW Gas Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Norsk Hydros Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Ringerikes Sparebanks Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓

Norsk pensjon - pensjonsleverandører

Nordea Liv	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Sparebank 1 Forsikring	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
ABBs Pensjonskasse	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
Statens Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
ConocoPhillips Norge Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Telenor Pensjonskasse	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
AS Norske Shells pensjonskasse	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
Sparebank1 Sr-Bank Pensjonskasse	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
Statnett SFs Pensjonskasse	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
Statoil Pensjon	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
SpareBank 1 SMN Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
Danica pensjonsforsikring	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
NAV	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗
Alfson og Gunderson Pensjonskasse	Ja ✓	Ja ✓	Ja ✓
DNB Asset Management	Ja ✓	Nei ✗	Nei ✗